

KONTEXTY LITERÁRNÍ VĚDY

Kontexty literární vědy V. Eds. Ivo Pospíšil – Miloš Zelenka. Brno: Tribun EU, 2014. 179 s. ISBN 978-80-263-0737-2.

V srpnu 2014 vyšel pod záštitou Literárněvědné společnosti České republiky při AV ČR sborník s názvem *Kontexty literární vědy IV*¹. Editoři publikace, dvě popřední osobnosti českého literárněvědného myšlení – Ivo Pospíšil a Miloš Zelenka – tento sborník věnovali památce významného českého literárního vědce a komparatisty Slavomíra Wollmana.

Sborník sestává z 12 studií, jejichž dominantu představuje právě hledání nových kontextů, pohledů a souvislostí, ve kterých možno sledovat tvorbu významných českých, ale i slovenských a ruských, básníků, prozaiků nebo literárních vědců. Studie, zařazené ve sborníku, pojednávají na jedné straně o problematice proměn zájmu a hodnocení vybraných autorů v minulosti a současnosti (Matula), o jejich místě v kontextu české (Viktora) nebo ruské literatury (Matyušová), na druhé straně se objevují také studie o dnešní literární vědě (Pospíšil), problémech překladu (Bojničanová, Alvarado), studie analyzující motiviku (Kučera, Válková, Voisine-Jechová, Zolina), studie genologické (Janiec-Nyitrai, Šíp) i srovnávací (Janiec-Nyitrai, Peřina). Většina příspěvků je napsaná v českém jazyce (Matula, Matyušová, Pospíšil a další), najdeme však i příspěvky ve slovenském (Bojničanová), francouzském (Voisine-Jechová) nebo ruském jazyce (Zolina).

Otázka proměny zájmu o spisovatele v dobovém kontextu a dnes upoutala Petra Matulu. Ve své studii sleduje ambivalentní vztah ke spisovateli Václavu Hladíkovi: Hladík byl považován za jednoho z nejčtenějších spisovatelů v období na začátku 20. století, tehdy se o Hladíkově tvorbě kritikové vyjadřovali s obdivem, avšak o několik let později převažuje negativní hodnocení, které spisovateli přisoudilo dobově omezený význam. Autor se ptá, proč se vlastně na Hladíka zapomělo a jeho dílo se tak dostalo až na okraj zájmu. Matula se také snaží zproblematizovat dnešní pohled na spisovatele, myslí si, že současná literární věda by měla Hladíka vnímat víc v kontextu fin de siècle.

Místo básníka a prozaika Václava Šolce v kontextu české literatury druhé poloviny 19. století vymezuje Viktor Viktora. Autor se pokusil vytvořit Šolcův portrét, vycházející přitom ze vzpomínek současníků básníka (Novák, Rais, Quis). Jelikož Šolc svým způsobem života vzbuzoval protichůdné soudy, jeho poezie i prozaická tvorba si díky své originalitě zaslouží naši pozornost. Zdeňka Matyušová si pro svou studii vybrala ruského spisovatele „*obdivuhodné*

¹ POSPÍŠIL, Ivo – ZELENKA, Miloš (eds.): *Kontexty literární vědy*. Brno: Tribun EU, 2014.

*mravné autority*², Sergeje Zalygina. Protože se spisovatel ve své tvorbě ne-přizpůsobil dobovým tendencím a zajímaly ho hlavně etické otázky v mezilidských vztazích nebo vztah člověka k přírodě, bylo jeho dílo doceněno až s odstupem času.

Ve sborníku nacházíme také příspěvky, mající genologický charakter. Martin Šíp píše o české historické próze 60. let 20. století, poukazuje na důležitou roli alegorie, která umožňuje vnímání historické prózy v kontextu doby. Za hlavní atributy historické prózy považuje například intelektualizaci historické narace, subjektivizaci, dramatizaci, tvůrčí experiment, lyrizovanost, existenciální životní pocit či autorskou ironii.

Studie Agnieszky Janiec-Nyitrai je svým charakterem genologickou i srovnávací. Autorka se v ní orientuje na paralely mezi životem a tvorbou Karla Havlíčka Borovského a Karla Čapka, dvou spisovatelů, kteří zdánlivě nic společného nemají, ale při detailnějším studiu jejich života a díla autorka zjišťuje, že představují doslova „*intelektuální a umělecké blížence*“³, v osudu i tvůrčí činnosti spisovatelů je proto možné najít vícero paralel. Cílem příspěvku je ale srovnání dvou žánrově odlišných děl – Havlíčkova *Křtu svatého Vladimíra* a Čapkovy *Továrny na Absolutno*, odhaluje shody v myšlení a vnímání skutečnosti obou autorů. Autorka poukazuje na žánrovou heterogenitu obou textů, vyzdvihuje jejich žánrově bohatství, které se sebou obě díla přinášejí.

Především srovnávací charakter nabývá studie Josefa Peřiny. Pokusil se v ní vymanit básníka Václava Bolemíra Nebeského ze stínu Karla Hynka Máchy. Konstatuje, že tvorba Máchy a Nebeského nebyla dosud komplexněji srovnána, nikoli interpretována z filozofického hlediska. Autor odhaluje názory obou básníků na čas a věčnost, poukazuje na schůdné motivy (motiv noci, padající hvězdy), mající ovšem rozdílnou interpretaci.

Na úrovni motiviky autoři analyzovali fenomény strachu, tzv. *seveřanství* a *jižanství*, problém identity nebo obraz cizince. Osobnost a tvorba Franze Kafky jakoby byla před námi stále zahalena rouškou tajemství. Na motivickou stránku Kafkova díla se ve svém příspěvku zaměřuje Petr Kučera. Zajímají ho především proměny lidské identity (degradace, postupné mizení), různé podoby odcizení a jinakosti v povídce *Proměna*. V souvislosti s tím autor příspěvku poukazuje i na další motivy, které Kafka využívá, například motiv zavírání a otevírání dveří, motiv rozptýlení, motiv jablka nebo proměny.

K fenoménu tzv. *seveřanství* a *jižanství* u A. S. Puškina se vyjádřila Vladimíra Válková. Autorka uvádí příčiny tohoto protikladného jevu, sleduje jeho projevy v ruské literární tradici. Polinu Zolinu oslovil fenomén strachu, jeho charakteristiky, funkce a zobrazení v rámci ruské literatury, svou pozornost přitom

2 Ibidem, s. 119.

3 Ibidem, s. 8.

soustředí na Lianozovský kroužek (Kropivnickij, Cholin, Sapgir, Satunovskij a další). Hana Voisine-Jechová se ve svém příspěvku věnovala proměným obrazu cizince v dějinách literatury, zaměřujíc se na 20. století, kdy postava cizince přestává komunikovat se světem a uzavírá se do sebe, pak autorka zkoumá, jak tuto problematiku řeší ve svých dílech F. Kafka a později A. Camus.

Výjimečné místo ve sborníku zauímají dvě práce – studie Iva Pospíšila, v níž mapuje hlavní tendence v současné slovenské literární vědě, a studie Renáty Bojničanové v spoluautorství se Salustiem Alvaradem o překladu *Proglasu* ze staroslověnštiny do španělštiny. Práce Iva Pospíšila je v sborníku jedinou o slovenské literatuře. Autor uvádí, že slovenští vědci tematizují především problémy národa, svobody a idejí, zároveň poukazuje na jejich poněkud větší zaujetí národním aspektem literatury. Tyto tendence sleduje v publikacích Jána Čomaje, Agnieszky Janiec-Nyitrai, Jána Zambora, Evy Fordinálové, Ľubomíra Feldeka a Pavla Winczera.

Renáta Bojničanová a Salustio Alvarado se zaměřují na překlad prvního verše *Proglasu*, překlad Stanislava, Turčányho, Zambora či Feldeka konfrontují s překlady ve slovanských (čeština, bulharština, srbština, chorvatština, makedonština) i neslovanských jazycích (francouzština). Podle autorů chtěl Konstantin Filozof v slově „*Прогласъ*“ akcentovat právě prorockou, zvěstovatelskou funkci. Na základě uvedeného autoři při překladu prvního verše upřednostnili variantu „*Proanafónesis de Santo Evangelio*“. Hlavní přínos práce Bojničanové a Alvarada spočívá v nastolení nové hypotézy o významu slova „*Прогласъ*“. Jestliže toto slovo bylo vytvořeno jako kalk, mohlo by také označovat životní substantivum – „*hlásatel*“, „*ohlasovatel*“, „*zvestovatel*“. Odsouvají tak interpretace, které význam slova „*Прогласъ*“ zužují na „*prológ*“, „*predspev*“, čím poukazují na vícevýznamovost této jedinečné literární památky.

Na závěr bychom chtěli říct, že cíl, který si autoři v příspěvcích předsevzali, tímto určitě i dosáhli. V rámci svého literárněvědného zkoumání přinášejí nové pohledy na osobnost a tvorbu spisovatelů v kontextu věřejška i dneška, literatury české, slovenské i ruské, nalézají další souvislosti a interpretace, proto je předkládaný sborník cenným příspěvkem české literární vědy.

Lenka Paučová